

A családi levéltárak néprajzi forrásértéke

Bárth János: Két véka féreje. A csíkszentgyörgyi székely családi levelesládák. Kecskeméti Katona József Múzeum–Bárth Bt., Kecskemét 2013. 240. old.

Az utóbbi években Bárth Jánostól megszokhattuk már azt, hogy erdélyi kutatásainak a „melléktermékei” is új adalékokkal gazdagítják és mélyítik el a tájegység népi kultúrájára vonatkozó ismereteinket. 2005 és 2012 között Csíkszentgyörgyről, Csíkbánfalváról és kisebb részben Menaságujfaluból 40 olyan családi levelesládát, levelesdobozt, irattartó zacskót sikerült feltárnia, amelyek történeti és néprajzi forrásértékű, 19–20. századi iratokat őriztek. A Fiság táji székely családi leveles ládák nem számítanak teljesen ismeretlennek a néprajzi szakirodalomban, hiszen a Kós Károly csíkszentgyörgyi híradását követően U. Kerékgyártó Adrien szentelt terjedelmes írást a menasági családi vagyonelektáraknak, hozományleveleknek.

Bárth János kötete nem pusztán forrásközlésre vállalkozik, hanem igyekszik részletekbe menően megismertetni az olvasóval az iratok összegyűjtése során szerzett tapasztalatokat, ugyanakkor a dokumentumok feldolgozásának és válogatásának a módszertanába is betekintést nyerhetünk. A bevezetőben természetesen a családi levelesládák tartalmának keletkezésével, az iratok jellegzetességeivel is behatóan foglalkozik, amelyek jól tükrözik az adott térség műveltségi szintjét. A 19. század végén és a 20. század elején már a legtöbb nemzetségben, famíliában akadt olyan személy, aki vállalkozott az iratok elkészítésére.

A szerző a bevezető tanulmányban részletesen ismerteti a dokumentumok jellemvonásait, amelyek lehetővé teszik a különböző csoportokba, típusokba (pl. 1. osztálylevelek, vagyonmegosztó egyezségek, 2. testamentumok, végrendeletek, adományozó levelek, 3. perefernumlevelek, hozománylevelek, 4. földzálogosító levelek, 5. örökös földeladások egyezséglevelei, földcserék

egyezséglevelei) történő besorolásukat. Szép számmal kerültek elő olyan iratok is, amelyek az előzőekben ismertetett rendszerbe nem illeszthetők be, emiatt rájuk az „egyéb” kategória lehet érvényes.

Bárth János a kötetben közölt dokumentumok részleges elemzésére is kísérletet tett, jóllehet tisztában volt azzal, hogy megállapításai önmagukban nem lehetnek elegendők kategorikus kijelentések megfogalmazására. Észrevételei mindenféle különösebb rendszer nélkül, számozva követik egymást, amelyeket a szerző reményei szerint a jövőben a népi jogéleti, illetve a gazdaságtörténeti vizsgálatok hasznosíthatnak.

A kötet összesen 99 darab dokumentumot tartalmaz, amelyeknek az értelmezését mutatók és tájékoztatók segítik. A szómagyarázatban a székely tájszavak, régies terminológiák, latin kifejezések szócikkek gyanánt kurzivált betűkkel szerepelnek. A helynevek mutatójában elsősorban olyan csíkszentgyörgyi és csíkbánfalvi földrajzi nevek találhatóak, amelyek a 99 darab dokumentumban fordulnak elő. Külön egységben szerepelnek a táj-, vármegye-, szék- és városnevek. Az iratokat a szerző betűhű formában igyekezett közzétenni, ami nem volt egyszerű feladat, mivel időben megközelítőleg 275 évet ölelnek fel.

A kötet tudományos értékét nemcsak a forrásértékkel rendelkező iratok közzététele alapozza meg, hanem az alkalmazott módszertani megközelítésnek köszönhetően a jövőben mintaként szolgálhat hasonló vállalkozások elkészítéséhez. Bátran kijelenthető, hogy Bárth János munkája egy olyan irattípus értelmezéséhez nyújt fogódzót, amelyet szaktudományunk mind ez ideig nem aknázott ki kellőképpen.

Mód László

Mód László (1972) – egyetemi adjunktus, Szeged, József Attila Tudományegyetem, mod@hung.u-szeged.hu